

Iftikhar Hussain, Some Major Pukhtoon Tribes along the Pak - Afghan Border, M.Y. Effendi (Ed.), Islamabad: Area Study Center, 2000.

قبایل مهم پشتون در طول مرز پاکستان - افغانستان عنوان رساله دکترای آقای سید افتخار حسین می باشد که از طرف مرکز مطالعات منطقه‌ای دانشگاه پیشاور منتشر شده است. مرکز مطالعات منطقه‌ای (روسیه و آسیای مرکزی) در سال ۱۹۷۴ تأسیس شد. مطالعات این مرکز در مورد کشورهای روسیه و پنج جمهوری آسیای مرکزی، ایالت سین کیانگ جمهوری خلق چین و افغانستان متمرکز است.

این مرکز تحقیقات وسیعی در مورد تحولات اقتصادی، اجتماعی و سیاسی این منطقه انجام داده و بعضی از آنها در مجله این مرکز که آسیای مرکزی نامیده می شود و تاکنون ۴۷ شماره از آن چاپ شده، منتشر شده است.

این مرکز به طور مرتب سمینارهای هفتگی و سالانه یک سمینار بین المللی برگزار می کند. در چند سال اخیر تعداد زیادی از رساله های دانشجویان کاندید برای دکترا (M.Phil دوره ای بین فوق لیسانس و دکتراست که در دانشگاه های پاکستان قبل از دکترا باید گذرانده شود). در این مرکز تهیه و چاپ شده است. بعضی از آثار مکتوب نظیر آنهایی که ساختارهای کشوری و دیگر موضوعات مهم منطقه را شرح داده اند بسیار با اهمیت هستند. این مرکز بعضی از این آثار از جمله این کتاب را با کمک بنیاد هانس زایدل منتشر کرده است. این رساله در سال ۱۹۹۱ به وسیله دانشگاه پیشاور تأیید شده است.

پشتون‌ها، در قسمتی از مناطق قبایلی سکونت دارند. مناطق قبایلی مناطقی از ایالت سرحد شمالی غربی پاکستان هستند که با دولت قراردادی دارند و بر اساس آن قرارداد امور داخلی خودشان را اداره می‌کنند و دولت حق مداخله در امور داخلی آنها را ندارد. این مناطق وضعیت منحصر به فردی را در جغرافیای سیاسی آسیا دارند. این مناطق آسیای مرکزی را با آسیای جنوبی مرتبط می‌سازند و از این جهت نقش فوق‌العاده مهمی طی سالهای مختلف در برقراری ارتباط یا قطع آن ایفا کرده‌اند. این قبایل جامعه‌ای درهم پیچیده را تشکیل می‌دهند و هماهنگی اجتماعی - فرهنگی بی‌نظیری دارند که اعضای قبیله با غرور آن را حفظ می‌کنند و تحت تأثیر مدرنیته نیازمندی‌های جدید خود را تعدیل می‌کنند.

نژاد پشتون در یک هلال مهم استراتژیک سکونت دارند که از بالا به رودخانه ایندوس (که از فلات پامیر سرچشمه می‌گیرد) تا کوه سوفدو رشته کوه سلیمان ادامه دارد و از حوزه رود هیرمند سرازیر می‌شود و بخش شمال شرقی آن تا کناره‌های هریرود امتداد می‌یابد. این سرزمین به وسیله موانع طبیعی محصور شده و پختون‌ها آن را اداره می‌کنند تا وابستگی فرهنگی مشخص خود را بر اساس قانون غیرمدون اما قدیمی پختون والی (پاپشتون والی) حفظ کنند. لهجه‌ها متفاوت است و سنت‌ها و عادات از قبیله‌ای به قبیله‌ای دیگر متمایز است؛ اما یک رشته از هنجارهای اجتماعی مشترک وسیع، نظیر مهمان‌نوازی و روح نجابت در افکار و عمل بدون تغییر باقی مانده است.

بریتانیایی‌ها، پختون‌ها (افغان‌ها) را مردمی سحرآمیز می‌دانستند. به دلیل اینکه احتمالاً بسیاری از جنبه‌های وطن پرستی خودشان را در آنها منعکس می‌دیدند. پتان معمولاً دشمنی سرسخت است هر جا که او را بیابند خواه در پرتگاه‌های بومی، صحراها یا در وطن خودشان در دشت‌های شبه قاره باشند. گرچه پتان‌ها از طرفی مورد تحسین بریتانیایی‌ها هستند اما از جهت دیگر مورد تنفر آنها می‌باشند، زیرا آنها متهمند از پادشاهی بریتانیا و همیشه دارای دولتی طاغی بودند و منازعاتی را سبب می‌شدند که متضمن تلفات از دو طرف بود.

بریتانیایی‌ها برای تعدیل آنها زمان زیادی صرف کردند. یک گزارش اطلاعاتی بریتانیا ویزگی افغان‌ها را این چنین تشریح می‌کند: «نژادی از مجموعه تناقضات که به شخصیت قوی مردم تکیه دارد».

مطالب زیادی به دو صورت جعلی و واقعی در مورد مردمی که در مناطق شمال غربی آسیای جنوبی که زندگی آزادانه‌ای دارند، نوشته شده است، رود یارکیپلینگ^۱ که با کتاب «مرز هند»^۲ در ادبیات بیش از دیگر نویسندگان انگلیسی جاودانی شده، از جمله این افراد است. نویسندگان امروزی به‌طور جدی‌تر مطالعه و تحلیل در مورد این اقوام را ادامه می‌دهند.

اما کتاب‌های بسیار کمی به وسیله پختون‌ها در مورد تاریخ، فرهنگ و جامعه خودشان نوشته شده است. به استثنای چند روشنفکر پختون در قرن ۲۰، از طرف خود پختون‌ها در زمینه مشخص کردن نقش تاریخی‌شان در جغرافیای سیاسی آسیای جنوبی کمتر تلاشی صورت گرفته است. این کتاب که به وسیله دکتر سیدافتخار حسین نوشته شده احتمالاً یکی از نادرترین آثار است که یک پختون برای ارزیابی نژادش انجام داده است.

پختون‌ها به قبایل مختلف تقسیم شده‌اند: طایفه‌ها، قبایل و خاندان‌ها و خانواده‌ها توسعه یافته، یک ساختار هرمی از دودمان، ارتباط‌ها و اتحادها را شکل داده است. از این جهت نویسنده ویزگی منحصر به فردی دارد که تحقیقش را از جنبه‌های گوناگون، در بین بعضی از مهمترین قبایلی که متفرق از اجانب می‌باشند و در مرزهای پاکستان - افغانستان که از نظر طبیعی شناخته شده نیستند و تهاجم از طریق آنها به سرعت صورت می‌گیرد، انجام داده است. ارتباطی که وی با این قبیله‌ها دارد امتیازی برای اوست. او دیدار کاملی از این مناطق داشته و با برادرانش که ساکن این مناطق مرزی هستند ارتباط برقرار کرده است.

این منطقه احتمالاً از نظر قانونی وضعیتش در بین مرزهای بین‌المللی دیگر منحصر به فرد است. افغانستان به عنوان یک دولت حائل بین امپراتوری روسیه و بریتانیا مورد توجه بوده

1. Rudyard Kipling

2. Indian Frontier

است. اما پس از تعیین خط دیوراند بین هند بریتانیا و افغانستان، حکومت گذشته مجبور شد که منطقه حائل دیگری را بین مرز افغانستان و این بخش‌ها که در کنترل بریتانیا بود و تحت یک سیستم قانونی اداره می‌شد، به وجود بیاورد. طبیعت سرکش قبایل پختون، منطقه بریتانیا را مجبور کرد مصالحه‌ای بکنند و آنها را رهاکنند تا زندگی‌شان را بر طبق قوانین مرسوم و سنت‌هایشان اداره نمایند. این منطقه حائل اکنون به عنوان مناطق قبیله‌ای تحت اداره فدرال^۱ و به عنوان «یاغستان» (سرزمین جنگجویان) شناخته می‌شود.

بعضی از قبایل این منطقه خلوص نژادی اولیه را از دست داده‌اند و برخی دیگر غیر قابل تسخیر بوده‌اند. دو قبیله عمده افغانی: دورانی^۲ و گیلجایی^۳ (گیلزایی) با نژادهای دیگر مخلوط شده‌اند. دورانی‌ها به احتمال قوی یک دورگه هون‌قنداری^۴ هستند، در حالی که گیلزایی‌ها نسل‌هایی از مهاجران خیلجی^۵ هستند.

این کتاب شامل ۱۰ فصل است: ۱. مقدمه - اکولوژی منطقه، ۲. ویژگی‌های برجسته جامعه پختون، ۳. آفریدی‌ها، ۴. شینواریس، ۵. مهمنده‌ها، ۶. وزیریه‌ها، ۷. قبایل غیر پختون در طول مرز پاکستان - افغانستان، ۸. نتیجه‌گیری، ۹. کتاب‌شناسی، ۱۰. ضمائم.

نویسنده در بخش‌های مختلف این کتاب به ریشه‌ها، تاریخ، عادات و رسوم این قبایل اشاره کرده و در پایان در بخش ضمایم ۱۵ پیوست مختلف در خصوص این قبایل نظیر اشعار معروف، ارتباطات و شجره‌نامه‌های برخی از این قبایل را ارائه می‌دهد.

زیبا فرزین‌نیا

1. Federally Administered Tribal Areas (FATA)

2. Duranis

4. Hun - Ghandaran

3. Ghiljai (Ghilzai)

5. Khilji